Държавен архив - Смолян
Известия „Среднородопско краезнание"
Том първи. 1997

АНТИЧНОТО И СРЕДНОВЕКОВНО МИНАЛО НА ШИРОКОЛЪШКИЯ РАЙОН

Никола Попов - с. Широка лъка

От кога е заселен Широколъшкият район? Трудно може да се отговори с точност на този въпрос. Причината се крие в това, че по-подробни археологически изследвания, с изключение на разкопките край с. Гела и тракийското селище между Стойките и Широка лъка, не са правени.

Местообитаването на тракийските племена койлалети обхваща и Широколъшкия район.

Най-старите данни за живота през древността са: много добре обработеният каменен нож, намерен в околностите на с. Гела, тракийското селище между Стойките и Широка лъка - V в. пр.н.е. и некрополът между с. Гела и с. Заевите - VIII-VI в. пр.н.е.

Нашите земи влизат в състава на Одриската държава на траките при Терес (480-460 г. пр.н.е.).

Какво е стопанството на траките преди и след включването им в състава на Одриската държава? Древните траки, трудолюбиви и упорити, обработвали земята, отглеждали животни, тъчели пъстроцветни платове, обработвали дърво и метал. А как стои въпросът със строителството? В тракийските земи римляните заварили укрепени градове, а също и много тракийски крепости в Стара планина, Родопите, Странджа, изградени върху непристъпни върхове и теснини.

Каква е датировката на крепостите „ Градището" и „ Турлата" , изградени на непристъпни върхове над Гела и Стикъл?Напълно е възможно тези твърдини да са строени от траките и по-късно да са преминали в римски, византийски и накрая в български ръце. Траките са строили своите крепости без спойка, без хоросан. Това строителство се е запазило и до наши дни. На „ Градището" са останали крепостни стени с височина до два метра, изградени без спойка. Положението на „ Турлата" е по-различно. Изгасналият вулкан е опасан от три крепостни стени: в основата, на няколко метра от върха и около самия връх. Между първата и втората стена в югозападна посока още личат основите на жилищни помещения.

Прави впечатление малкият размер на стаичките, а също така, че крепостните стени не са с класическа дебелина. На „Турлата" са намерени сребърни монети от времето на Марк Антоний и Адриан Август. Римското завоевание в Тракия продължило от II в. пр.н.е. до I в. от н.е. Фактът, че завоюването на тракийските земи е било толкова продължително, говори за упорита съпротива на траките. В 21 г. в Тракия избухва голямо въстание, в което участвували племената одриси, дии и койлалети.

Източно от „Турлата" се вие античен път, прекъснат малко преди да се спусне в Широка лъка. Той е свързвал Пловдив с Беломорието. Преходът от Пловдив до Широка лъка е един ден. Нощува се в Широка лъка. В края на следващия ден керванът или войската е в Драма или в северните райони на Беломорието.

Логично е да възникне въпросът: не е ли възможно на мястото на тази междинна спирка да съществува селище? Засега сведенията са оскъдни. В селото е намерен гръцки надпис от III в., както и глинен съд в с. Кукувица IV-VI в. (Край Кукувица минава едно от разклоненията на античния път). В Широка лъка е намерено дъно на амфора от V-VI в., но само от тези оскъдни веществени паметници не можем да датираме, че селото съществува през III-IV в. Повечето от находките са от случайни археологически открития и се отнасят от времето на Втората българска държава. В този тих родопски кът до сега са известни осем гробища, без сегашните. Не включваме в това число отделните погребения около жилищните сгради и тези, които са намирани в сградите при реставрация. В гробищата са намирани средновековни накити и монети, които говорят за едно непрекъснато присъствие на население в селото. В един от гробовете от XVI-XVII в. бе намерен човешки скелет в хокерно състояние. Монетите, които са намерени, датират от XIII в. (Мануил Комнин), от 1597 г. (Сигизмунд III Ваза), от 1629 г. (Рагуза), венециански от XVI-XVII в., френски от XVII-XVIII в., полски и турски от XVIII-XIX в. Повечето от монетите и накитите са сребърни. Съществуват и документи за покупко-продажба на имоти. При наличието на толкова сребро, коприна, части от скъпи дрехи, работилници за обработка на дърво и метал може да се прецени каква е била икономиката на целия Широколъшки район.

От преданията и казаното до сега се разбира, че от дълбока древност районът на Широка лъка е бил обитаван от трудолюбиво, свободолюбиво и привързано към родния край население, чийто дух се е запазил и до наши дни.